

B

ULKOMAAT
KAUPPAPAIKKAILMOITUKSET
TALOUS
MATKAILUILMOITUKSET
URHEILU

HELSINGIN SANOMAT
ULKOMAAT

ULKOMAAT, PL 75, 00089 SANOMA
(09) 122 4004, FAKSI (09) 122 2769,
hs.ulkomaat@hs.fi

Kielten kamppailussa heikot kuolevat

► Tutkija: Kielten sukupuutto rajumpaa kuin lintujen tai kalojen

Eveliina Saarinen
HELSINGIN SANOMAT

► Miltä tuntuisi olla ainoa ihminen maailmassa, joka osaisi puhua omaa äidinkieltään? Kun kuolisit, veisit koko kielen mukana. Näin käy keskimäärin joka toinen viikko: maailmasta katoaa yksi kieli.

"Jos katsoo sadan vuoden perspektiivillä, katoamisvauhti on kasvanut rajusti", lingvisti **Gregory Anderson** sanoo. Hän johtaa yhdysvaltalaista Living Tongues Institute for Endangered Languages -järjestöä, joka pyrkii parantamaan vaarantuneiden kielten asemaa.

Anderson arvioi, että tällä vuosisadalla puolet maailman 7 000 kielestä kuolee. Hänen mukaansa se tarkoittaa, että kielten häviäminen on nopeampaa kuin esimerkiksi lintu- tai kalalajien.

"Kun kieli katoaa, menetämme valtavan määrän tietoa."

Usein kieli joutuu altavastajaksi, koska sitä ei arvosteta. Historiaa tuntee lukuisia esimerkkejä siitä, kuinka vähemmistökielten puhujia on pakotettu oppimaan valtakieltä.

ERI KIELTÄ – ERI MIELTÄ?

Kieli yhdistää ja erottaa. Nyt alkava sarja tarkastelee kielen ilmiöitä.

"Usein lapsia on laitettu sisäoppilaitoksiin. He eivät ole saaneet puhua omaa kieltään, ja heitä on saatettu hakata tai muuten estää käyttämästä kieltään", Anderson kertoo puhelinhaastattelussa.

Vaikka monissa maissa puhutaan nykyisin monikielisyyden puolesta, epäluulo erikielisiä kohtaan elää yhä asenteissa.

"Lapset eivät ole luontaisesti

syryjiä, he leikkivät toistensa kanssa ja hyväksyvät toistensa. Syryjä käytös opitaan", Anderson sanoo. "Meidän täytyy opettaa heidät siitä pois."

Kieli tarvitsee säilyäkseen uusia sukupolvia. Mutta juuri lapsuus on aikaa, jolloin äidinkielelle käännetään selkä.

"Lapset ovat erittäin herkkiä ikätovereidensa asenteille. On arka asia, jos he sanovat lasta tyhmäksi, koska hän puhuu aksentilla tai käyttää isovanhempiensa kieltä."

Toisaalta vanhemmat saattavat tehdä päätöksen lapsen puolesta, suojellakseen tai ajatellen tämän parasta.

"Pienten kielten puhujat ajattelevat, että heidän omille lapsilleen on tärkeämpää puhua enemmistön kieltä", sanoo kielienopetuksen professori **Hannele Dufva** Jyväskylän yliopistosta. "Suomessa tätä on tapahtunut saamen kohdalla aiemmin, onneksi ei enää."

Uhanalaisimmassa asemassa on moni Euroopan ulkopuolisista kielistä, mutta Euroopassakin puhutaan lukuisia vähemmistökieliä. Uhkaako niitäkin kuolema?

"Euroopan suhteen olisin aika toiveikas", Dufva sanoo. "Mutta Euroopassakin on pieniä kieliä, joista uhanalaisia

ovat juuri jotkin saamen kielen muodot."

Dufvan mukaan pieniä kieliä ja vähemmistöryhmiä arvostetaan usein juhlapuheissa. "Mutta kun tulee se hetki, jolloin pitäisi antaa resursseja, niitä ei tahdokaan löytyä."

Kieli ei välttämättä aina ole matkalla kohti väistämätöntä kuolemaa.

"On esimerkkejä myös siitä, miten kielet ovat nousseet huonosta asemasta", Dufva sanoo ja mainitsee oman äidinkielimme.

"1800-luvulla muualla maailmassa esitettiin mielipiteitä, että suomen kieli on tuomittu kuolemaan. Muutamassa vuosikymmenessä se nousi puhutusta kansankielestä koulutuksen, sivistyksen ja hallinnon kieleksi."

Useiden kielten tilanne on lohduton, mutta Anderson sanoo huomanneensa myös valonpilkahduksia.

Vähemmistöön kuulumista on alettu arvostaa eri tavalla. Yhtenä syynä Anderson pitää sitä, että vähemmistöistä puhutaan enemmän julkisuudessa.

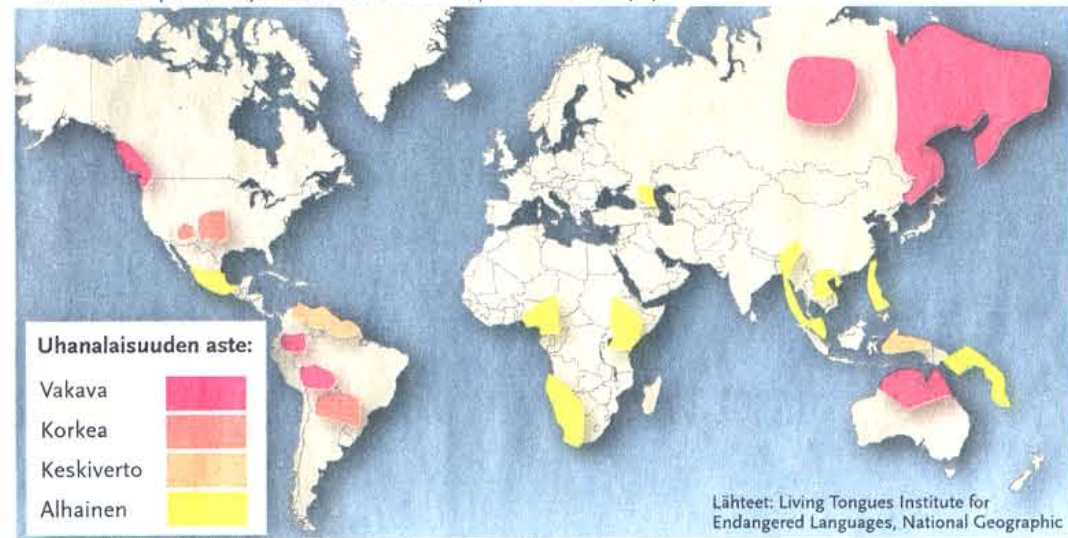
"Ihmiset haluavat osoittaa, etteivät he ole keitä tahansa yhteiskunnan jäseniä."

Se tietää hyvää myös pienille kielille.

Uhanalaisimmat kielet keskittyvät Euroopan ulkopuolelle

EMMA LOIKKANEN / HS

► Maailmassa puhutaan 7 000 kieltä. Tällä vuosisadalla puolet niistä saattaa kadota. Karttaan on poimittu joitakin niistä alueista, joille on keskittynyt uhanalaisia kieliä.

POIMINTA

Kielen määrittely on vaikeaa

► Kielen määrittelyminen on vaikeaa: mikä on murretta, mikä kokonaan toista kieltä?

"Raja on aina häilyvä", sanoo kielenopetuksen professori **Hannele Dufva** Jyväskylän yliopistosta. "Kielitieteilijätkin saattavat keskenään olla yllättävän eri mieltä siitä, mikä

kuuluu kieleen ja mikä ei."

Yleisesti ottaen voidaan laskea, että maailmassa puhutaan 6 000–7 000 kieltä.

Toisinaan samasta kielestä tulee kaksi erillistä, kun sen halkaisee valtakunnan tai uskonnon raja. Dufva mainitsee esimerkkinä hollannin

kielen ja Belgiassa puhuttavan flaamin.

"Kielitieteellisesti katsoen ne olisivat oikeastaan samaa kieltä, mutta niitä pidetään eri kielinä, koska niitä puhutaan eri maissa ja niissä on vähän erilaista sanastoa", Dufva sanoo. **Eveliina Saarinen**